

G o n d o l a t o k .

Felső-Zsák.

1908. július 1. A kötelességérzés, a gondviselésben való bizalom és az a tehetség, hogy az élet bármely viszonyába beilleszkedni tudjunk, ezek szükségesek, hogy törekvéseinket siker koronázza. Első megindítja munkálkodásunkat, utóbbi megérleli; mert megedzi munkakedvünket, ha erőnk lankadnak, biztat, ha csüggedünk — előnkbe varázsolván tetszetős képekben mindazt a jót, melyet elérünk, ha kitartunk. Bizony, ha ez érzés, mely szívünk mélyén mint legfőbb segítő erő kész mindig támogatásunkra, nem nyujtaná jobbját — még több szerencsétlen járna e földön.

Mindenkinek megvan a maga nyomorúsága, sebe, melynek fájdalmait, terhét érzi. Kivéve az aranyifjúság nagy részét, kiket képzeletük kiragad a mindennapi élet alantos, ködös homályából, fel a csúcsra, a tiszta légkörbe, hol annak élvezetétől elkábulva, megittasodva, nem látják meg a valót a maga ridegségében. Így természetesen csak szájalommal tekintenek le ráuk, kik az élet bajaival küzködünk. Nagy idő kell erre: a sors csapásainak kemény, kiméletet nem ismerő megjelenéseire, szárnyaszegetten ők is megtérnek hozzánk, beismervén, hogy az ő sorsuk eggyé lett a miénkkel.

Reménységeink lángja most magasba lobban föl, majd lelohad, hogy alig láthatod, minden perczen készen, hogy terveinknek térképét kiterjeszse vagy bevonja, a mint a körülmények változása azt magával hozza. Hamar megbénul a nagyratörő vágyakozás, mely sötét felhők közepette — csak egy kis kék égbolt láttára is új életre kél. Mint zöld vetés, melynek levélzetét a nagy szárazság leperzselé — de egy jó esőre megújul és termést hozhat: soha sem mondjunk le arról, a mi lelkünk vágyakozása. Nem engedi azt reménységünk.

Tapasztaltam, hogy oly egyén, ki azelőtt uriasan, kényelemben élt, midőn nyomorba, szűkös állapotra jutott, mások kegyelmére szorult — örömmel emlegeté, ha másokat is ily szerencsétlenség — vagy valamely anyagi károsodás ért. Nem tudtam azt megérteni

akkor és most sem tudom magamnak kimagyarázni. Mert különben nemes gondolkozású és jólelkű emberek voltak. Talán a maguk hibáit akarták azzal, saját maguk előtt eltakarni vagy mentetetni; rámutatva, hogy az másokkal is megesett. De az események ismétlődése éppen nem ment fel senkit tettei alól, de figyelmeztető arra: nehogy más is odajusson.

Nem igazoló — de elijesztő ok.

Az észnek éppen úgy szüksége van munkára, mint a testnek a gyakorlatra, hogy izmai erősödjenek. Az emberek röstellik gondolkodni. Hány tehetséges, eszes ember, ha ráadná fejét több munkára — egy kis szellemi campagnera — kiváló egyénisége lehetne a társadalomnak. Esméinek körfutása talán haszonnal leendett embertársainak a szellemi vagy anyagi téren. Míg az így eltemetett érték marad, mely senkinek javára nem szolgál.

1908. július 2. Kedves, jó fiam, két éve, hogy meghaltál. Megkísérlett mindent orvos és környezet, hogy életben tartson. Minden igyekezetünk ellenére elmentél tőlünk — mint lehull a fáról a gyümölcs, mely arra megérett. Mintha most is látnálak ágyadon, betegségedtől kimerülten, mintha most is hallanám utolsó hozzám intézett szavaid: „Igen, kedves apám!” Sok idő eltelt azóta, sok minden megváltozott. De emléked megújul lelkünkben, kik téged szerettünk. Sokan összegyűltek e napra most is: testvéreid és a rokonok, kik koszorukat helyezték a kriptá elébe, a hol megnyugodtál. Nyugodj is meg jó fiam, lám körülötted vagyunk, időnként, gyakran, mindörökké! Ámen!

BR. PETRICHEVICH-HORVÁTH KÁLMÁN.

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

Servet Mihály pöre és Kálvin viszonya ahhoz. Irta : *Gyenge János.* Budapest, 1908. Hornyánszky V. 8-r. VIII+97 l. Servét arczképével. — A szerző munkáját Kálvin születése negyedik százévi fordulójának közeledése s az a törekvés hozta létre, hogy Kálvin és Servet viszonya s különösen az utóbbi megégettetése kényes, vitás kérdésében az „igazságnak és a Kálvinizmusnak“ szolgálatot tegyen. A két czél közül az előbbit nem éri el; az utóbbit kebli ügynek tekintjük s ahhoz nem szólunk.

A könyvecske röviden s eleinte tárgyilagosan, reformátori föllépése után pedig éppen nem részrehajlatlanul tárgyalja Servet életét előbb viennei pöréig; majd külön fejezetet szentel Servét pörének és elítéltetésének a viennei inquisitorszék előtt; azután három külön szakaszban mondja el Servet genfi elfogatását, pöre külön phazisait s kivégzését. Kálvinról szóló függeléke már nem tartozik szorosan a tárgyhoz s különben is nagyon csekély értékű.

A szerző nem tudott uralkodni anyagán. Kivált a genfi pört nem tudta csak lényegében, tömören megírni s a mellékkörülmények útvesztőjébe tévedt. Inkább prokátora, mint történetírója a tényeknek s ezért, kivált jellemzéseiben, sokszor egyoldalú. Különös szeretettel emeli ki Servet emberi gyengéit, jelleme árnyoldalait s jó tulajdonságairól alig vétet olvasójával mellékesen, elvétve tudomást. Kálvin és Servet küzdelmében ily felfogás mellett a jámbor olvasó inkább egy szent harcát látja az ördöggel, mintsem két erős, ellentétes reformátori irányzat, két genialis nagy elme, két vegletes jellem tragikus végű küzdelmét.

Az író előszavában felsorolja forrásait. Az igazságos bírálat (dr. Kováts István. Prot. Szemle 1909. 216—18.) már is kimondta, hogy a leginkább követett Trœchselt és Rilliet Albertet sem olvasta elég figyelmesen el, magának Kálvinnak pedig a Servet-pörről mindjárt a kivégeztetést követő évben francziául és latinul kiadott munkáját, valamint a Corpus Reformatorumban megjelent Servet-